

ภาควิชาการ

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ข้อสังเกตบางประการ “ประชาธิปไตยกับมุสลิม”

แนวคิดที่ว่าด้วยประชาธิปไตยในสังคมมีข้อถกเถียงมาอย่างยาวนาน ส่วนมากเป็นข้อถกเถียงซึ่งสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางความคิดเรื่องระบอบการเมืองประชาธิปไตย ทั้งในแง่ของรูปแบบ (form) การได้มาซึ่งอำนาจรัฐ รวมทั้งในแง่สาระัตถะ (essence) ของระบอบประชาธิปไตย

หากจะกล่าวต่อไปแล้ว บรรดานักวิชาการได้ถกประเด็นเรื่องประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางเพื่อที่จะหาจุดสมดุลของโลกที่ต้องการอยู่ร่วมกันหรือจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันอย่างปฏิเสธมิได้ ด้วยความแตกต่างของผู้คนที่อยู่ในโลกนี้มีจำนวนมาก ทางด้านวิชาการสังคมศาสตร์ ได้ให้เห็นค่าความแตกต่างนี้และบัญญัติคำว่า อัตลักษณ์ (Identity)

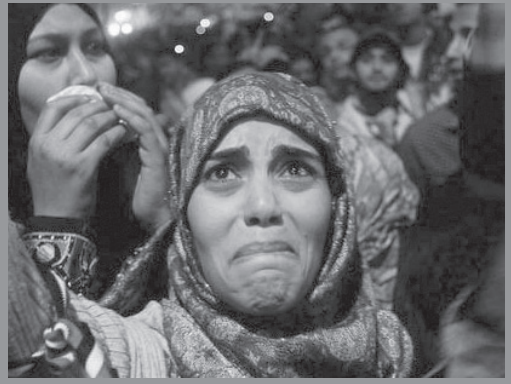
สำหรับการเมืองแห่งอัตลักษณ์ (Politic of Identity) ที่มีเนื้อหาและแนวทางที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ตั้งแต่ชาวพื้นเมืองในลาตินอเมริกาจนถึงชนกลุ่มน้อยทางด้านศาสนาในเอเชียใต้ ชนกลุ่มน้อยทางด้านเชื้อชาติในคาบสมุทรบอลข่านและทวีปแอฟริกาและผู้อพยพในยุโรปตะวันตก ผู้คนมีการเคลื่อนไหวอีกครั้งจากความไม่พอใจที่มีมาแต่เดิมทั้งทางด้านเชื้อชาติ การนับถือศาสนา สีผิว เผ่าพันธุ์และวัฒนธรรม เพื่อเรียกร้องให้สังคมในวงกว้างยอมรับและชื่นชมในอัตลักษณ์ของพวกเขา การต้องทนทุกข์กับการถูกแบ่งแยกและถูกมองข้าม ทำให้ขาดโอกาสทางด้านสังคม เศรษฐกิจและ

การเมืองนั้น ทำให้พวกเขาต้องการความยุติธรรมทางสังคมอีกด้วย สิ่งใหม่สำหรับวันนี้ก็เช่นกันคือการเคลื่อนไหวที่ใช้อำนาจบังคับกดขี่และคุกคามเสรีภาพทางวัฒนธรรม

ในสังคมการเมืองโลก คำถามที่ว่า อิสลามกับประชาธิปไตยสามารถเข้ากันได้หรือไม่? เป็นข้อสงสัยที่มักมีผู้ตั้งเป็นคำถามอยู่เสมอ โดยเฉพาะในกรณีความล้มเหลวของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในบรรดาประเทศมุสลิมจำนวนมากซึ่งมักจะนำไปสู่การตั้งสมมุติฐานว่า *อิสลามเป็นศาสนาที่เป็นอุปสรรคขวางกั้นต่อการสร้างและการเติบโตของระบอบประชาธิปไตย*

โลกปัจจุบันมีประเทศ 28 ประเทศที่มีมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่และมีจำนวนประชากรรวม 800 กว่าล้าน และมีอีกหลายประเทศที่มีจำนวนประชากรกลุ่มน้อยเป็นมุสลิมกระจัดกระจายอยู่ทั่วโลกมีจำนวนมากกว่า 1,200 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรในโลก แม้กระทั่งในยุโรปซึ่งแหล่งศูนย์รวมคริสต์ศาสนา การย้ายเข้าไปตั้งถิ่นของมุสลิมจากตะวันออกกลางและการเปลี่ยนศาสนามาสู่อิสลาม ของคนในแถบประเทศยุโรป ทำให้ศาสนาอิสลามมีจำนวนคนนับถือมากเป็นอันดับสอง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในโลกใบนี้ไม่มีรัฐใดที่ใช้ระบบปกครองแบบรัฐอิสลามอย่างเต็มรูปแบบตามตัวบทของคัมภีร์อัลกุรอาน แต่รัฐต่างๆ ที่มีประเทศมุสลิมเป็นคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในโลกใบนี้ต่างให้ความสำคัญกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยพยายามพัฒนาปรับเปลี่ยนบางส่วน สร้างพื้นที่ข้อถกเถียงและการอภิปรายอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เข้าสู่ภาวะสมัยใหม่ (Modernity) ทำให้เกิดกลุ่มปัญญาชนมุสลิมที่ไม่ใช่แค่นักการศึกษา แต่เป็นกลุ่มที่พยายามศึกษาหลักการศาสนาอิสลามกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

จนกระทั่งในปัจจุบัน ระบบประชาธิปไตยถือได้ว่า

เป็นระบบที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด แม้กระทั่งประเทศมุสลิมเองก็ตามก็พยายามที่จะบอกว่าประเทศตนเองใช้ระบบประชาธิปไตยแบบอิสลาม อย่างไรก็ตามแนวคิดของมุสลิมเองก็ยังคงไม่ลงรอยกันไปเสียทั้งหมด กล่าวคือควบคู่ไปกับฝ่ายแนวคิดแบบสุดขั้วที่เชื่อว่า วิถีแห่งอิสลามกับค่านิยมแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ยังมีฝ่ายนักกระแสสมัยใหม่นิยม (modernist) ที่กำลังหาคุณค่าแห่งวิถีประชาธิปไตยอยู่เช่นกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิชาการที่สนใจศึกษาประชาธิปไตยและระบบการเมืองการปกครองรูปแบบอิสลามจะต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อประเด็นดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า มีแนวทางการอธิบายที่หลากหลายจากฝ่ายของปัญญาชนมุสลิมโลก โดยทั่วไปอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางหลักคือ แนวคิดประชาธิปไตยเสรีนิยม (รวมถึงแนวคิดสิทธิมนุษยชน) เป็นปฏิกิริยาต่อหลักการของศาสนาอิสลาม เพราะแนวคิดประชาธิปไตยเป็นแนวคิดโลกวิสัยล้วนๆ ซึ่งสนับสนุนให้มีการแยกอาณาจักรออกจากศาสนจักร โดยสิ้นเชิง ปัญญาชนมุสลิมสากลบางส่วนมักจะหยิบยกมาเป็นแนวทางการตอบคำถามดังกล่าวข้างต้นว่า ความล้มเหลวของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมในประเทศมุสลิมเกิดมาจากปัญหาแหล่งกำเนิดของแนวคิดประชาธิปไตย (รวมทั้งแนวคิดว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน) ซึ่งทำให้แนวคิดเหล่านี้สามารถอ้างอิงได้เฉพาะในบางวัฒนธรรม

การที่แนวคิดเรื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นแนวความคิดของสังคมตะวันตก ทำให้แนวคิดดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้ในโลกมุสลิม ได้อย่างลงตัว

คำอธิบายเช่นนี้ถูกนำมาใช้โดยฝ่ายปัญญาชนชาวมุสลิมเองและฝ่ายที่ไม่ใช่มุสลิมซึ่งมักอธิบายว่าศาสนาอิสลามมีรากฐานหลักการคำสอนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

อีกแนวทางหนึ่ง อธิบายว่า **โดยเนื้อแท้ของศาสนาอิสลามไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อแนวคิดประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน เพราะมีรากฐานความคิดว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพ ภราดรภาพ สำหรับข้าพเจ้าแล้วแนวทางนี้ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเหมาะกับสภาพสังคมปัจจุบันมากที่สุด คงต้องกล่าวว่า นี่คือนวัตกรรมอันถึงคุณค่าของศาสนาอิสลามที่เราต้องเผชิญอยู่ในโลกสมัยใหม่**

สำหรับความเป็นจริงทางสังคมแล้ว มุสลิมจำเป็นต้องมีการปฏิบัติการร่วมกับคนในสังคมเพื่อจะพิทักษ์รักษาเกียรติของเพื่อนมนุษย์ หากเราปล่อยให้เพื่อนร่วมสังคมต้องเผชิญกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเลือดเย็น แต่เรากลับเรียกร้องแต่สิทธิของเรา เพราะต่อให้เราได้สิทธิอันสมบูรณ์ในศาสนาแต่เราก็จะขาดเพื่อนร่วมสังคมที่มีชีวิตกับเรา เราก็จะอยู่แต่พวกเราเอง มุสลิมอาจจะ”ต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข” กับ

เพื่อนต่างศาสนิกในสังคมเราให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เหตุเพราะ **“ปลายทางของศาสนาคือการช่วยกันประคับประคองและยืนหยัดรักษาความเป็นธรรมทางสังคม”**

ประชาธิปไตยกับแนวความคิดเรื่องการเมือง การปกครองอิสลามจะต้องศึกษากันไปในอนาคตข้างหน้า โดยที่นักวิชาการจำเป็นต้องศึกษาหลักการ ความมุ่งหมาย เจตจำนงของศาสนาอิสลามว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร แน่นนอนการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมที่มีความคิดหลากหลายหรือมีความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่หากสังคมที่อยู่ร่วมกันแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางด้านความคิดด้วยการชี้ผิดชี้ถูกหรือการใช้ความรุนแรงคงไม่อาจเห็นสันติภาพได้ และแน่นอนเราคงต้องมาศึกษา ทบทวนว่าเหตุใดสังคมเราถึงอ่อนแอท่ามกลางกระแสธารโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงทั้งที่มาจากตะวันตกและโลกตะวันออก ที่ตอนนี้ความรุนแรงเป็นเหมือนเครื่องมือของผู้กลุ่มคนบางส่วนที่อ้างว่าศรัทธาในศาสนาอิสลามได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางกับการเผชิญสู่โลกสมัยใหม่

